

DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA

Pf.II.20.130/2011/4. szám

A M A G Y A R K Ö Z T Á R S A S Á G N E V É B E N !

A Debreceni Ítéltábla a dr. Virágh Attila ügyvéd ügyintézése mellett a Dr. Virágh Ügyvédi Iroda (cím) által képviselt felperes neve (cím) felperesnek a **dr. K. I.** ügyvéd ügyintézése mellett a Papp-Kalász-Tóth Ügyvédi Iroda (cím) által képviselt alperes neve (cím) alperes ellen szerződés érvénytelensége miatt indított perében a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 8.P.21.380/2008/40. számú ítélete ellen a felperes részéről 40. és 43. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta a következő

í t é l e t e t:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg az alperesnek 15 napon belül 71 875 (Hetvenegyezer-nyolcszázhetvenöt) forint általános forgalmi adót tartalmazó 359 375 (Háromszázötvenkilencezer-háromszázhetvenöt) forint másodfokú perköltséget és térítsen meg az államnak külön felhívásra 750 000 (Hétszázötvenezer) forint fellebbezési illetéket.

Az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás:

A peres felek testvérek, a néhai eltartott, **L. L-né** az édesanyjuk volt.

A felek szülei a **D. K. u.** ... szám alatti közös tulajdonú kertes ingatlanukban éltek. A felperes 1989. óta B-en él, 1993. óta évente egy alkalommal látogatott D-be, ilyenkor kereste fel szüleit is. Az 1999. évet követően az édesapjával megromlott kapcsolata miatt a szüleinél nem járt, édesanyjával telefonon tartotta a kapcsolatot, a lakásán akkor látogatta, ha édesapja kórházban volt. Az édesanyja is látogatta őt amikor D-ben tartózkodott, illetve 1-2 alkalommal B-en is. A D-ben élő alperes és családja a szülőkkel rendszeres napi kapcsolatban állt.

A szülők egészségi állapota a 90-es évek közepétől megromlott, az alperes és családja segítségét vették igénybe a háztartási és a házkörüli munkák ellátásában, akik szükség szerint a beteg szülőket az otthonukban, illetve az eltartottat saját lakásukban is ápolták.

A felek édesapja, **L. L.** 2003. november 16. napján elhunyt. Ezt követően a felek édesanyja egy ideig az éjszakákat az alperesnél töltötte, a K. úti ingatlanban csak napközben tartózkodott, ahol az alperes vagy valamely családtagja napközben meglátogatta.

Az alperes eltartóként **L. L-né** eltartottal D-ben 2004. január 14. napján kötött **dr. K. I.** ügyvéd által ellenjegyzett okiratban foglalt tartás-gondozási szerződést, amelyben vállalta édesanyja élete végéig történő eltartását a **D. K. u. ...** szám alatti ingatlanban lévő tulajdoni illetősége - javára holtig tartó haszonélvezeti jog egyidejű bejegyzésével történő - átruházása fejében. Az alperes által vállalt tartás kiterjedt az eltartott étkeztetésére, háztartási teendői ellátásra, gondozására, gyógyíttatására, ápolására és illő eltemetetésére is. A szerződő felek kikötötték, hogy az eltartott nyugdíjával belátása szerint rendelkezik. A szerződésben utaltak az eltartó által 1999.-től a szülei részére nyújtott gondoskodásra. A szerződéskötést követő tavaszán az eltartott visszatért otthonába, ahol az alperes és családja továbbra is gondoskodott róla. A felek édesanyja 2004. május 29. napján elhunyt.

A felperes keresetében a szerződést érvénytelennek állítva a szerződés tárgyát képező ingatlan 1/4 tulajdoni illetőségére öröklés jogcímén tulajdonjoga megállapítását kérte. Keresete eredménytelensége esetére kérte a tartási szerződést leplezett ajándékozási szerződésnek tekinteni, és erre az esetre köteles rész iránti igényt érvényesített akként, hogy az alperes túrje tulajdonjoga bejegyzését.

A felperes a tartási szerződést elsődlegesen színleltetés miatt állította érvénytelennek (Ptk. 207. § (6) bekezdése) mindkét fél szerződési akaratának, az eltartott rázorultsága és az alperes tartási képessége hiányára hivatkozva. Indítványozta az alperes és házastársa jövedelmi viszonyainak feltárását és az alperes orvosszakértői vizsgálatát, annak tisztázása érdekében, hogy az alperes a tartási szerződésben vállalt kötelezettsége teljesítésére egészségi állapotánál fogva alkalmas volt-e.

A felperes szerint a szerződés teljesítésére valójában nem került sor, és a felek azért színlelték a szerződéskötést, hogy az eltartott ingatlanvagyonát kivonják a törvényes öröklés alól, a felperest a köteles résztől is megfosszák. Ezért a szerződés jóerkölcsbe ütközésére is hivatkozott. (Ptk. 200. § (2) bekezdése). Emellett a felperes szerint az alperes édesanyja betegsége miatt bizonyossággal számíthatott közeli időpontban bekövetkező halálára, az eltartott pedig a férje halála miatt lelkileg összetört, az alperes befolyása alá került. A felperes hivatkozott továbbá az eltartott cselekvőképtelen állapotára is, utalva arra, hogy 1995-től rendszeres pszichiátriai kezelés alatt állt, időskori agyér- elmeszesedése volt. Vitatta azt is, hogy a szerződésen az aláírás az örökhagyó kezétől származna, azonban írásszakértő kirendelését a bíróság felhívására sem kérte.

Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Állítása szerint az édesanyja szorgalmazására kötötték a szerződést, édesanyjával két alkalommal keresték fel az

ügyvédet, először megbeszélni, majd aláírni a tartási szerződést (7. jegyzőkönyv). Előadta, hogy rokkantsági nyugdíja mellett részmunkaidőben könyvtárosként dolgozik, jövedelme bruttó 80 000 forint munkadíj és 45 000 forint rokkantnyugdíj. Családjával a szerződéskötést megelőzően is mosott, vasalt szüleire, rendben tartotta a kertet, intézte a bevásárlást, beszerezte a ruházatukat, hétköznapi ebédet hordott nekik, hétvégeken pedig maga gondoskodott ételmezésükről. Felíratta, naponta adagolta és beszédését felügyelte a gyógyszereiknek, mérte vérnyomásukat. Apja halálát követően édesanyja átmenetileg nála lakott, napközben vitték csak haza. Édesanyja a férje halálakor 10.590 forint házastársi pótlék jövedelemmel rendelkezett, 2004. február 1. napjától pedig 33 762 forint özvegyi nyugdíja volt, ezért anyagi helyzeténél fogva tartásra, egészségi állapota miatt pedig gondozásra szorult, amelyet ő képes volt nyújtani. A tartási szerződés nem ütközik jóerkölcshöz azon körülmény miatt sem, hogy az édesanyja a szerződéskötést követően négy és fél hónappal elhunyt, mert nem volt olyan betegsége, amely rövid időn belül a halálához vezethetett volna. E körülményekre tekintettel hivatkozott a szerződés visszterhességére. A felperesnek a szerződés aláírásával kapcsolatos aggályai miatt pedig utalt arra, hogy az alperesi képviselő perbeli nyilatkozata szerint az eltartott szerződést előtte írta alá, amit egyébként az ellenjegyzése is igazol.

Az elsőfokú bíróság ítéletében a keresetet elutasította, és kötelezte a felperest az alperes javára perköltség megfizetésére. Megállapította, hogy az alperes és néhai **L. L.-né** között a 2004. január 14. napján létrejött tartás-gondozási szerződés megfelel a Ptk. 586. §-ában rögzített tartalmi kellékeknek. Kellő részletességgel tartalmazza az alperes által vállalt tartási szolgáltatásokat, az azokért cserébe felajánlott ellenszolgáltatást, és azt a jelentős körülményt is, hogy a tartási szolgáltatások nyújtására már a szerződéskötést megelőzően sor került.

Az elsőfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a Ptk. 586. §-ának (2) bekezdése az írásba foglaláson túl nem követeli meg a szerződésnek sem teljes bizonyító erejű magánokiratba, sem közokiratba foglalását. Tekintettel arra, hogy a felperes a hozzá intézett kifejezett kérdésre úgy nyilatkozott, hogy nem vitatja az okiratban szereplő **L. L.-né** aláírásnak a névtulajdonostól való származását, és e vonatkozásban a bíróságnak sem merült fel kételye az okirattal kapcsolatban, az volt megállapítható, hogy a szerződés alaki szempontból érvényes.

A Ptk. 11., 14., 15. és 17. §-ainak rendelkezéseire utalással rögzítette, hogy a perben a felperest terhelte annak az általa állított ténynek a bizonyítása, miszerint az eltartott belátási képességgel és ebből eredően cselekvőképességgel a szerződéskötés időpontjában nem rendelkezett, ezt azonban bizonyítani nem tudta. Az elsőfokú bíróság a szóban kiegészített szakértői véleményt e körben aggálytalannak találta és elfogadta ítélezése alapjául. Eszerint az eltartott a szerződés megkötésekor a bizonyossággal határos valószínűséggel teljes mértékben rendelkezett azzal a belátási képességgel, ami a szerződés megkötéséhez szükséges volt. A szakértői véleményen túl az elsőfokú bíróság értékelte a per egyéb adatait is, köztük a felperesnek az eltartott egészségügyi állapotára perben tett ellentmondásos nyilatkozatait, illetve a meghallgatott tanúk vallomását. A per adatainak együttes értékelése alapján az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az eltartott a szerződéskötés időpontjában belátási képességgel rendelkezett. Az e körben

előterjesztett további bizonyítási indítványt, mint sürgősnek a Pp. 3. § (4) bekezdésre hivatkozással utasította el.

A színleltetés, mint érvénytelenség ok fennállását arra tekintettel nem találta megállapíthatónak, hogy a perbeli esetben a Ptk. 207. § (6) bekezdése alkalmazása során kialakult állandó bírói gyakorlat szerinti kétoldalú tudatos magatartás nem volt bizonyítható. Álláspontja szerint ugyanis az eltartott szerződéskötési szándékára utal az, hogy a szerződéskötés érdekében az ügyvédnél két alkalommal megjelent, szándékát előadta és a szerződést aláírta, beszámolt továbbá a szerződéskötésre irányuló szándékáról **Cs. L. és K. F-né** tanúként meghallgatott hozzátartozóinak. A tanúk vallomásaiból egyértelmű, hogy az eltartottnak szándékában állt az ingatlana tulajdonának alperesre ruházása, mégpedig azért, mert a korábbi években is, és a jövőben is csak rá, illetve az ő családja segítségére számíthatott. Hangsúlyozta az elsőfokú bíróság, hogy az eltartott nyilvánvalóan a férje halálát követően a megváltozott helyzetben korát, egészségi állapotát és özvegy mivoltát figyelembe véve mérlegelt és döntött a tartás-gondozási szerződés megkötéséről. E körben hivatkozott az elmeorvos szakértő véleményére is, mely szerint az, hogy az eltartott ily módon, ilyen típusú szerződés megkötésével kívánta jövője anyagi, fizikai biztonságát megteremteni, kifejezetten racionális gondolkodásra utal.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az eltartott csak az alperesre számíthatott, hiszen a felperest a köztük lévő fizikai távolság is megakadályozta volna abban, hogy a későbbiekben egy esetleg elesett, beteg, ágyban fekvő embert napi szinten el tudjon látni. Értékelte azt is, hogy az eltartott azért sem számíthatott a felperesre, mert 1999 és 2003 év között gyakorlatilag nem járt az eltartott lakásán, és édesapja 2003. november 26-i temetését követően március 20-ig sem látogatta egyedül maradt özvegy, beteg és állítása szerint súlyos gyászreakcióban szenvedő édesanyját.

Az elsőfokú bíróság a szerződéskötési szándék hiányát az alperes esetében sem tartotta megállapíthatónak, mert az alperes a szerződés megkötésével olyan szolgáltatások nyújtását vállalta, amelyet ő és a családtagjai már a korábbi években is nyújtottak és teljesítettek, csak éppen ellenszolgáltatás nélkül. A szerződéskötést megelőzően az alperes által nyújtott tartás tényét a tanúbizonyítás adatainak mérlegelésével állapította meg.

Ugyancsak a per adatainak értékelésével jutott arra a következtetésre, hogy a szerződő felek részéről a színleltetés sem állapítható meg, szándékuk kifejezetten tartás-gondozási szerződés megkötésére irányult. Az elsőfokú bíróság a jóerkölcsbe ütközés, mint érvénytelenségi okot sem találta megállapíthatónak. A Ptk. 200. §-ának (2) bekezdésére és annak alkalmazása során kialakult bírói gyakorlatra hivatkozással megállapította, hogy a felperes által e körben hivatkozottakat bizonyíték nem támasztotta alá. Azt a felperesi hivatkozást ugyanis, hogy az alperes abban a tudatban vállalta a tartást, hogy kötelezettségének az eltartott rövid időn belül bekövetkező halála miatt csak igen rövid ideig kell eleget tennie, a per adatai nem támasztották alá, minthogy az eltartottnak nem volt olyan betegsége, amely miatt rövid időn belül bekövetkező halálára számítani lehetett, halálát nem is az ismert alapbetegségei, hanem egy hirtelen és előzmények nélkül fellépő infarktus okozta.

A felperes fellebbezésében, fenntartva kereseti indokait, az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatását, a keresetnek helytadást, alperes perköltségeiben marasztalását kérte. Fellebbezésének indoka szerint az elsőfokú bíróság azoknak a tanúknak a vallomását emelte ki ítéletében, amelyek az általa mérlegeléssel megállapított ítéleti tényállás alátámasztásául szolgálnak. **Dr. G. J.** tanúvallomására hivatkozással iratellenesnek tartotta az ítélet 3. oldalán azt a megállapítást, hogy a peres felek édesapja 2003. szeptemberi kórházi kezelését követően esetleges halála esetére egyetlen értékesebb vagyontárgyáról a **K.** úti ingatlanban fennálló tulajdoni illetőségről kívánt rendelkezni oly módon, hogy abból felperes leánya ne részesüljön.

Hangsúlyozta, hogy az alperes amiatt, hogy D-ben maradt, többet tudta látogatni szüleit, azonban a felperes, amikor csak tehetett, valamint a lánya is látogatta őket, gondoskodott róluk, és 1993. évi haláláig D-ben lakó fia is mindennapos kapcsolatban volt a nagyszülőkkel. Alkalmanként pénzzel, élelmiszer- csomagokkal természetben járult hozzá szülei tartásához és felajánlotta a fűtésszámla rendezését is. Azt nem vitatta, hogy 2001 évet követően apja 2003. novemberi haláláig nem járt az ingatlanban, és csak telefonon vagy más helyszíneken találkozással tartotta édesanyjával a kapcsolatot. A felperes fellebbezésében részletesen kitért továbbá a perben meghallgatott tanúk vallomásaira, és **Cs. L., B. K., K. F-né** vallomására hivatkozással állította, hogy azok alátámasztják a felek nem valós szerződéses akaratát, tanúsítják a leplezett ajándékozási szerződést. Hivatkozott arra is, hogy az alperest a Csjt. 65. § (2) bekezdése szerint szüleivel szemben egyébként is tartási kötelezettség terhelte.

A felperes szerint a színleltséget és az ingatlanhányad alperes részéről mindenáron való megszerzését bizonyítja továbbá az is, hogy az alperes igen szerény körülmények között él családjával, és az alperes a perbeli ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése iránt jelenleg folyamatban lévő perben tett nyilatkozata szerint az ingatlant értékesíteni, a befolyó vételárat gyermekei lakhatásának biztosítására kívánja felhasználni.

Fellebbezésében is hangsúlyozta mindkét fél szerződési akaratának hiányát, színlelését, leplezését arra hivatkozással, hogy az eltartott sem egészségi, sem anyagi helyzeténél fogva nem szorult tartás-gondozásra, az alperes pedig jövedelmi, vagyoni viszonyai miatt nem volt képes azokat nyújtani, ezért nem is került sor a szerződés teljesítésére. Utalt arra, hogy ajándék esetében örökrészre lett volna jogosult.

Változatlanul kifogásolta, hogy a szerződésből nem derül ki, hogy azt a felek az ügyvéd előtt írták-e alá, az az ügyvédi irodában, vagy esetleg más helyen készült, nincs tényvázlat sem, amely igazolná a szerződéskötés körülményeit és a megbízó személyét. Nem tartotta szerencsésnek, hogy az okiratot szerkesztő ügyvédet az alperes perbeli képviselőjének ellátása miatt nem lehetett tanúként meghallgatni. Az okirattal kapcsolatos aggályait azzal kívánta alátámasztani, hogy az alperes perbeli előadása szerint az okirat aláírásának időpontjában az édesanyja fekvő beteg volt.

A bíróság részéről bizonyítottság hiányában csupán következtetésnek és feltételezésnek tartotta azt az ítéletben rögzített megállapítást, hogy az eltartott a férje halálát követően megváltozott helyzetben korát, egészségi állapotát és özvegy mivoltát mérlegelve döntött

volna a tartási szerződés megkötése mellett. Ha az alperes 1995 óta szerződés nélkül is valóban gondozta, ápolta az eltartottat, akkor a szerződéskötést semmi sem indokolta, az tehát csak azért történhetett, mert az alperes szabott feltételt a további gondozás fejében.

Hivatkozott arra, hogy az édesapja temetését követően lánya a súlyos betegsége miatt tudta csak januárban nagymamáját meglátogatni, míg a felperes ebben az időszakban telefonon tartotta vele a kapcsolatot. Fellebbezési tényállítása szerint a felperes egyébként a beteg lányával 2003. november 28-án kórházi kivizsgálás végett D-ben töltött pár napot, és ekkor találkozott is édesanyjával. Vitatta azt az ítéleti megfogalmazást, hogy az alperes „napi rendszerességgel” végezte volna feladatát, **K. F-né** tanú vallomását e körben elfogultnak ítélte. Szerinte a napi, kétnaponkénti látogatások nagy fáradságot és szervezést nem igényeltek az alperestől, e körülményt túlzás tartási-gondozási kötelezettség teljesítéseként értékelni. Állítása szerint valójában az alperes és családja volt jobban rászorulva a szülőkre, hiszen, ha nincs a szülői ingatlan, akkor a zöldségek, gyümölcsök tárolásáért, a kutya tartásáért másnak komolyabb összeget kellett volna fizetniük. A szülők tettek tehát szívességet az alperesnek és családjának, ezért elvárható lett volna tőlük az, hogy önzetlenül segítik a szülőket, és az alperes nem tart igényt olyan aránytalan ellenszolgáltatásra, mint az anyai örökrész teljes egésze.

A felperes fellebbezésében **Cs. L., O. A., A. M., V. T-né, Sz. M.** tanúk vallomására utalva állította, hogy a szülők önmagukat ellátták, önállóan gazdálkodtak, nem voltak olyan esetek, hogy feltétlenül szükséges volt a tartásuk, gondozásuk, hanem csak általános mértékű, a gyermeki kötelezettséggel együtt járó segítségnyújtásról, kapcsolattartásról számoltak be a felek részéről. A tanúk nem emelték ki az alperes elsődlegességét, kiemelkedő szerepét a tartás-gondozás terén.

Kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság mellőzte bizonyítási indítványait az alperes jövedelmi viszonyainak feltárása végett az APEH megkeresésére és az alperes orvos szakértői vizsgálatára. Aggályosnak tartotta az elmeorvos szakértő véleményét, az 1995 évtől emlékezetkihagyással kezelt, 2000 évben hat alkalommal eszméletét vesztt, majd 2004 évben agybántalommal diagnosztizált alperes belátási képességének a megállapítását, és fenntartotta az „ellenőrző” elmeorvos szakértő kirendelése iránti bizonyítási indítványát.

Az alperes a fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyását kérte annak helyes indokai alapján.

A felperes fellebbezése alaptalan.

Az ítéletábra az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást annyiban helyesbíti, hogy a peres felek édesapja helyesen a 2001. szeptemberi kórházi kezelését követően tájékozódott arról, hogy van-e mód egy esetleges végintézkedésben a felperes kitagadására. Mellőzi továbbá az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásból azt, hogy az eltartott és a felperes között a kapcsolat kifejezetten hűvösnek lett volna minősíthető, minthogy a perben feltárt bizonyítékok ezt nem támasztották alá, nem merült ugyanis fel arra vonatkozóan adat, hogy az eltartott szeretetben különbséget tett volna a két leánya

között. Az ítéletábra ezzel a helyesbítéssel az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást ítélezése alapjául elfogadta, és az érdemi döntést is megalapozottnak találta.

A fellebbezés indokaira tekintettel az ítéletábra a következőkre kíván rámutatni.

Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a Ptk. 17. §-ának (1) bekezdésében foglalt rendelkezés egyértelmű tekintetben, hogy gondnokság alá helyezés nélkül a belátási képességnek csak a teljes hiánya eredményez cselekvőképtelenséget, a szerződéskötésre irányuló jognyilatkozat semmissége tehát csak akkor állapítható meg, ha a félnek a szerződéskötéskor - az adott helyen, időben és körülmények között - bizonyítottan, kétséget kizáróan teljesen hiányzott a belátási képessége.

Az ítélezési gyakorlat egységes abban, hogy a gondnokság alá helyezés nélküli cselekvőképtelenség állapotának megállapításához széles körű bizonyítási eljárást kell lefolytatni. A cselekvőképtelen állapottal összefüggésben az elmebeli állapot, illetőleg a szellemi képesség szintjének az orvosi szempontú megítélése a Pp. 177. §-ának (1) bekezdése értelmében elmeorvos szakértői, az említett körülmények mindennapi életvitelre és a belátási képességre gyakorolt hatásának a mikénti megítélése viszont jogi szakismereteket igényel, a Ptk. 17. §-a szerinti cselekvőképtelen állapot megítélése tehát bírói mérlegelés eredménye.

Dr. T. E. igazságügyi elmeorvos perbeli vizsgálata kiterjedt az eltartott 1996-2004-ig terjedő időszakban keletkezett orvosi irataira, a boncjegyzőkönyvre, és a per irataira is. A szakértői vélemény szerint ezen adatokból arra lehet következtetni, hogy az eltartott a szerződéskötés időpontjában a szerződés megkötéséhez szükséges belátási képességgel a bizonyossággal határos valószínűséggel teljes mértékben rendelkezett és természetes, sorsszerű megbetegedései a gondolkodási funkcióit nem befolyásolták. A szakértő a véleményében utalt rá, hogy az eltartottat emlékeztetkieséssel járó rosszullétei miatt ugyan vizsgálták ideggyógyászaton, de a valószínűsített epilepsziát nem tudták igazolni. Ilyen rosszullétről egyébként feljegyzés utoljára 1998-ban szerepel az orvosi dokumentumokban.

Az eltartott elmebeli állapota, szellemi képessége szintjének az orvosi szempontú megítélése tekintetében az orvos szakértői véleményt az ítéletábra is aggálytalannak tartotta és ítélezése alapjául elfogadta, míg a belátási képesség jogi megítélését illetően teljes körben osztja az elsőfokú bíróság álláspontját. Egyetlen orvosi lelet vagy diagnózis (kórisme megállapítás) illetve státusz-leírás sem utal ugyanis az eltartott szellemi hanyatlására, ezzel ellenkezőleg, azok mindegyike az ép felfogást, a megtartott megjegyző és megőrző emlékeztést, az alakilag és tartalmilag is rendben lévő gondolkodást rögzíti.

A szerződéskötéshez időben legközelebb álló 2002. és 2003. áprilisi, a 2004. májusi orvosi dokumentumok is a térben és időben való tájékozottságot és a megtartott kognitív funkciót rögzítik. A 2003. áprilisi irat a gondolkodást, emlékeztést, mérlegelési képességet magában foglaló összetett idegrendszeri működést megtartottnak írja le. A 2002. szeptember 16-i pszichiátriai ambulánskezelő lap csak az évek óta fennálló járásbizonytalanságot, a 2003. október 29-i pszichiátriai ambuláns kezelőlap pedig anamnézisként időnkénti szédülést rögzít csupán.

Az ítéletábra mindezek alapján kialakult, és az elsőfokú bírósággal egyező meggyőződése szerint az eltartott tudatában volt annak, hogy a vagyonáról rendelkezik, s hogy ennek mik a következményei. Mindez egybevág a tanúvallomásokkal is, a felperes által kiemelt kisebb ténybeli tévesztés pedig nem igazolja a cselekvőképesség teljes hiányát, ahogyan arra az elsőfokú bíróság ítéletében maga is helyesen utalt. A szerződés érvénytelenségére tehát a felperes alaptalanul hivatkozott. (Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.21.966/2000/6. Pfv.E.20.081/2006/2. Debreceni Ítéletábra Pf.3.20.622/2005/6.)

A felperes által a fellebbezésében is indítványozott „ellenőrző” igazságügyi elmeorvos szakértői bizonyítás miatt rámutat az ítéletábra arra, hogy a Pp. 182. § (3) bekezdése értelmében a fél erre irányuló indítványa alapján - nem a fellebbezésben kért ellenőrző, hanem helyesen - másik szakértő kirendelésére csak akkor kerülhet sor, ha a beszerzett szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével, illetve a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, és a szakértő a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást nem tudja megadni.

E feltételek azonban a perben nem voltak adottak, a felperes szakértői véleménnyel szemben megfogalmazott kétségeit alátámasztó, e körben kellő súllyal értékelhető bizonyíték ugyanis nem merült fel. A szóban kiegészített szakértői véleményt támasztja alá magának az eltartottnak a szerződés megkötését megelőzően a szerződéskötés érdekében tett és az elsőfokú bíróság által is értékelt magatartása, valamint az, hogy a vele ebben az időszakban kapcsolatot tartó tanúk sem észleltek nála az értelmi szint leépülésére utaló inadekvát szóbeli vagy cselekvésbeli magatartást.

Az elsőfokú eljárásban felvett és a felperesi fellebbezés által nagy terjedelemben értékelt bizonyítás miatt az ítéletábra hangsúlyozza, hogy a Pp. 3. § (3) bekezdése értelmében a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása - ha törvény eltérően nem rendelkezik - a feleket terheli.

A szerződést kötő felek közül az eltartott a kereset benyújtást megelőzően elhunyt, így a szerződéskötéskori szándékának feltárására a szerződésen, mint okirati bizonyítékon túl csak a peres felek ellentétes nyilatkozatai illetve a tanúbizonyítás anyaga állt a bíróság rendelkezésére, ezért a bíróságnak arra kellett törekednie, hogy a felek által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok Pp. 206. §-a szerinti mérlegelésével állapítsa meg a tényállást, a Pp. 164. § (1) bekezdésében szabályozott bizonyítási teher szabályainak alkalmazásával pedig a bizonyítatlanság következményeit a bizonyítatlan tényt állító fél terhére értékelje.

Ennek során kellő figyelemmel volt az elsőfokú bíróság arra, hogy az ügyvéd által készített és ellenjegyzéssel ellátott szerződéses okirat teljes bizonyító erővel bír. A Pp. 196. § (1) bekezdése szerint a magánokirat az ellenkező bebizonyításáig teljes bizonyítékul szolgál arra, hogy kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot megtette, illetőleg elfogadta, vagy magára kötelezőnek ismerte el. A Pp. 197. § (1) bekezdése értelmében a magánokirat valódiságát - az okirattal bizonyító félnek - csak akkor kell bizonyítani, ha azt az ellenfél kétségbe vonja, és a hamisítatlanság bizonyítását a per egyéb adataira tekintettel felmerült aggályok miatt a bíróság szükségesnek találja.

Az ítélet tábla azonban e feltételek hiányában maga is osztva az elsőfokú bíróság álláspontját, az okiratot a Pp. 197. § (2) bekezdése szerint valódinak és meg nem hamisítottak tekintette.

A perbeli tanúbizonyítás anyag közül a színleltségre (ajándékozási szerződés leplezésére), illetve a jóerkölcsbe ütközésre alapított kereset érdemi elbírálása során egyébként eleve csak azon tanúk - **V. T-né, Sz. M., K. F-né, B. L. Gy-né, Sz. F-né és Cs. L.** - vallomása volt értékelhető releváns bizonyítékként, akik a szerződéskötést közvetlenül megelőző időszakra, azaz az eltartott házastársának a halálát követő új helyzetre, és a szerződéskötés időpontjára vonatkozóan bírtak ismerettel. E tanúk vallomása azonban a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt szerződéses akarat valódiságát nem cáfolták. Abból ugyanis, hogy az eltartott a szerződés megkötését megelőzően senkivel sem közölte azt a szándékát, hogy tartási szerződést kíván kötni, még okszerűen nem következik, hogy a szerződéskötés időpontjára sem alakult ki ilyen szándéka. A felperesi állítással szemben egyébként a tartási szerződés kötésének lehetősége már az eltartott férjének életében is felmerült, **Dr. G. J.** tanú ugyanis az általa csatolt irat tanúsága szerint e lehetőségről is tájékoztatást nyújtott a házaspárnak.

Az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg továbbá azt is, hogy a szerződés nem ütközik a jóerkölcsbe.

Jóerkölcsbe ütközőnek a bírói gyakorlat szerint az a szerződés minősül, amelyet jogszabály ugyan nem tilt, de az azzal elérni kívánt cél, a vállalt kötelezettség jellege, azért ellenszolgáltatás felajánlása, illetve a szerződés tárgya az általánosan elfogadott erkölcsi normákat vagy szokásokat nyilvánvalóan sérti, és ezért azt az általános társadalmi megítélés is egyértelműen tisztességtelennek, elfogadhatatlannak minősíti. A „jóerkölcs” fogalma valójában nem erkölcsi, hanem jogi kategória.

A „jóerkölcs” polgári jogi értelemben nem az egyének saját erkölcsi normáit, hanem a társadalom általános erkölcsi értékítéletét, a magánautonómiának a társadalmi közmegegyezés által meghatározott korlátaival, az általánosan elvárható magatartás, az erkölcsileg elvárható cselekvés zsinórmértékét fejezi ki. Az idős, beteg, kiszolgáltatott személyekkel kötött szerződésekkel szemben a társadalom általános erkölcsi felfogása az átlagosnál valóban lényegesen szigorúbb erkölcsi követelményeket támaszt. Ebből következően a szerződés jóerkölcsbe ütközése körében azt kell a bíróságnak vizsgálnia, hogy a jogügylet a megkötésének időpontjában fennállott okból társadalmilag elítélendő-e, a norma absztrakt tartalmának megfelel-e a konkrét tényállás, a szerződés a felek céljai, indítékai, valamint a hozzájuk fűződő joghatások miatt kiválhattak-e a társadalom rosszallását.

A perben támadott szerződéssel a 84 éves özvegy eltartott az alperes gyermekére tartása fejében az életében lakhatását biztosító ingatlanban lévő $\frac{1}{2}$ tulajdoni illetőségét ruházta át, a haszonélvezeti jogának fenntartásával. A néhai rendelkezett az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel a szerződés megkötésének időpontjában. A Ptk. 200. §-ának (1) bekezdésében szabályozott szerződési szabadság elvéből következően így

szabadon dönthetett arról, hogy az élete hátralevő részében a szükségessé váló tartását és gondozását milyen módon kívánja megoldani. E szerződés megkötésekor a másik gyermekével, a felperessel nem volt, illetve a köztük lévő földrajzi távolság miatt nem is lehetett olyan kapcsolata, amely a mindennapi életvitelében a jelenben és a jövőben támaszt jelenthetett volna számára. A saját lakásában történő tartását és gondozását az alperes vállalta, a tőle távol élő felperes erre nyilvánvalóan nem vállalkozhatott. Az eltartott joggal feltételezhette, hogy hátralevő éveiben a közelében élő, segítőkészségéről őt biztosító, arról már korábban is tanúbizonyságot tevő alperesre számíthat, akitől az adott körülmények között a számára szükséges és körülményeihez képest megfelelő tartási szolgáltatások nyújtását reálisan várhatta, és akit - a per adatai szerint - e tevékenységében már korábban is a teljes családja támogatott. A fellebbezési indokok miatt kiemeli az ítéletábra, hogy a tartási szerződés érvényességének nem feltétele, hogy az eltartott a létminimumhoz szükséges anyagiakkal se rendelkezzen, illetőleg, hogy egészségi állapota miatt a szerződés megkötésekor ápolásra vagy gondozásra szoruljon.

Helyesen hivatkozik ugyan a felperes a fellebbezésében is - nyilvánvalóan a Csjt. 65. § (2) bekezdésére utalva - arra, hogy a néhai eltartása és gondozása az alperesnek, mint gyermeknek törvényes kötelezettsége is volt, de a keresetet ez sem teszi megalapozottá. A Ptk. 586. §-ának (1) bekezdése szerint tartási szerződés alapján az egyik fél köteles a másik felet megfelelően eltartani; míg a (3) bekezdése szerint a tartás kötelezettsége a gondozásra, a gyógyíttatásra, az ápolásra és az eltemettetésre is kiterjed.

A szerződések - Ptk. 201. § (1) bekezdése szerinti - visszterhessége vélelmének a főszabálya alól a Ptk. 590. §-ának (1) bekezdése kétségtől kivételt létesít annyiban, hogy a közeli hozzátartozók között létrejött tartási szerződésből folyó kötelezettségek teljesítéséért ellenszolgáltatás nem jár, e kivételes rendelkezés viszont - az idézett törvényhely szerint - kizárólag akkor alkalmazható, ha a körülményekből más nem következik. Így nem kerülhet szóba a közeli hozzátartozók közötti ingyenesség vélelmének az alkalmazhatósága - egyebek mellett - akkor, ha a szerződés visszterhes jellege nem csupán a körülményekből, hanem magából az írásban megkötött szerződés szövegéből is egyértelműen és kifejezetten kitűnik.

A visszterhes - a Ptk. 587. § (1) bekezdés szerint ingatlan átruházás fejében kötött - tartási szerződés érvényessége szempontjából azonban a törvény nem tesz különbséget aszerint, hogy a jogosult hozzátartozóval vagy idegennel köti meg a szerződést.

A Csjt. 60. §-ának (1) bekezdése szerint rokonaival szemben az jogosult tartásra, aki magát eltartani nem tudja, és akinek tartásra kötelezhető házastársa nincs, a 61. §-ának (1) bekezdése értelmében a tartásra jogosultat rokonai közül elsősorban leszármazói kötelesek eltartani. A Csjt. 63. §-ának (1) bekezdése szerint több egy sorban kötelezett között a tartási kötelezettség a kereseti, jövedelmi, vagyoni viszonyaik és teljesítőképességük arányában oszlik meg, a 65. §-ának (2) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a tartási kötelezettség kiterjed az öreg koránál fogva vagy egyébként is tehetetlen és gondozásra szoruló rokonnal kapcsolatos gondozás költségeire, illetőleg az azzal kapcsolatos szolgáltatásokra is.

A Csjt. e szabályai azonban az arra rászoruló szülőt nem kötelezik, hanem csupán jogosítják arra, hogy gyermekeitől tartást követelhessen és a gyermeket csak a szülő ellátása költségeinek a viselésére kötelezik. E jog illetve kötelezettség nem korlátozza tehát a szülőt abban, hogy szükséges gondozását a szülőtartási igényének érvényesítése helyett a saját vagyonának a felhasználásával maga oldja meg, akár a törvényes szülőtartási kötelezettségnél „többet és mást”, a szülő saját otthonában való személyes gondozásának a fizikai és lelki terhet magára vállaló, és a szülő kívánságának megfelelő gondozást a saját családi és magánéletével szemben is önzetlenül előnyben részesítő gyermekével kötött tartási szerződés útján.

Az ezt vállaló gyermektől sem várható el továbbá, hogy a beteg, idős szülőjének a személyes gondozásával járó időbeli-, fizikai-, idegi-, és lelki többlet-terhet, valamint szükség szerint a többletköltségeket - kizárólag a saját családi és magánéletének a terhére - ingyenesen vállalja magára annak a megakadályozása érdekében, hogy a szülő a vagyonát a saját igényeinek megfelelő tartás céljára - ilyen szándéka ellenére se - használhassa fel, és ilyen módon maga biztosítsa mindazon testvérei vele egyenlő arányú öröklésének a lehetőségét, akik a szülő elvárásainak és igényeinek megfelelő tartás biztosításával járó többlet-terheket - a helyzetüknél vagy körülményeiknél fogva, vagy bármely más okból - nem vállalták vagy nem is vállalhatták. (LB. Pfv.II.20.966/2006/5. számú eseti döntése)

Nem ellentétes ezért a társadalom általános erkölcsi felfogásával, és nem ütközik a jó erkölcsbe a perbeli szerződés tehát pusztán azért, mert - a törvényes tartási kötelezettséget meghaladó, a szülő kívánságainak megfelelő szolgáltatásokat nyújtó - alperest, mint gyermeket az eltartani vállalt szülőjével szemben családjogi jellegű törvényes tartási kötelezettség terheli, s azért sem, hogy a szerződés tárgya a szülő egyetlen ingatlan vagyona, ezért a szerződés megkötése folytán a szülővel nem szerződő másik gyermek által megörökölhető ingatlanvagyonára már nem marad. (BH.2007.188)

Ilyen esetben ugyanis az, hogy a szerződés jóerkölcsbe ütközik, csak akkor lenne megállapítható, ha a szerződés a felperes öröklési igényének a kijátszására vagy illetéktelen előnyök szerzésére irányulna. A felperes azonban ilyen szándékot a perben nem tudott bizonyítani.

Az ítéletábla elsőfokú bíróság ítéletének jogi indokait e körben csupán annyiban helyesbíti, hogy a Ptk. 661. § (1) és a 667. § (1) bekezdéseinek egybevetéséből következően az ajándékozási szerződés bizonyítottsága esetén a felperest valóban kötelesrész illetné.

A leszármazók öröklési joga, kötelesrész iránti igénye egyébként nem feltétel nélküli igényérvényesítési lehetőség. Az örökhagyó halála esetére vagyonáról szabadon rendelkezhet, de vagyona eladása vagy felélése útján is meghiúsíthatja a rokoni kapcsolatból eredő hagyatékban való részesedés elvi lehetőségét. (P.törv.II.20.313/1989.) Ezért az általános társadalmi megítéléssel, a közfelfogással nem ellentétes, és nyilvánvalóan a jó erkölcsbe ütközőnek sem tekinthető a törvényes örökös örökléstől vagy az arra jogosult kötelesrésztől való „megfosztása”.

Osztja az ítéltábla az elsőfokú bíróság azon álláspontját is, hogy felperes nem bizonyította, hogy az alperes abban a tudatban vállalta a tartást, hogy kötelezettségének az eltartott rövid időn belül bekövetkező halála miatt csak igen rövid ideig kell eleget tennie.

Az ítélezési gyakorlat egységes abban, hogy ez okból a jó erkölcsbe ütközés miatti érvénytelenség megállapításának kettős feltétele van, egyrészt, hogy a tartást vállaló személy tudjon az eltartott gyógyíthatatlan betegségéről, másrészt hogy tudjon, vagy biztos alappal következtethessen arra, hogy a betegség következtében közeli időpontban számíthat az eltartott halálára. Ugyanakkor önmagában még az örökhagyó - viszonylag nem hosszú idő után halálát eredményező - gyógyíthatatlan betegsége, sem ad alapot az érvénytelenség megállapítására. (Legf.Bír. Pfv.V.20.441/1997. BH.1998.591)

Egységes ezért az ítélezési gyakorlat abban is, hogy, ha a szerződéskötés pillanatában a kötelezett teljes bizonyossággal tudott a jogosult közeli haláláról, a bíróság akkor is köteles mérlegelni a tényeket. (Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.20.966/2006/5. P.törv.V.21.241/1978. BH.1979/12/416., Pfv.I.20.728/2002.)

A perbeli esetben azonban az eltartott közeli halállal fenyegető gyógyíthatatlan betegségben nem szenvedett, halálát nem az ismert alapbetegségei, hanem egy hirtelen és előzmények nélkül fellépő infarktus okozta. Az eltartott halálához a felperes szerint is az 84 éves idős kora, valamint magas vérnyomása vezetett.

Az ítéltábla álláspontja szerint ezért a szerződéses körülmények ez okból nem esnek a társadalmi közfelfogás szerint erkölcsileg súlyos megítélés alá, nem sértik a társadalom kialakult erkölcsitételét, a szerződéssel elérni kívánt cél, a szerződés tárgya tehát megfelel a jó erkölcs polgári jogi követelményének.

Az ítéltábla is szükségesnek tartja, hogy rámutasson - a többi érvénytelenségi ok vizsgálata során is értékelendő - a szakértő által is hangsúlyozott azon adatra, hogy a tartási szerződés kötése az eltartott részéről a férje halála miatt megváltozott körülményei miatt racionális döntés volt. Helytállóan állapítja meg az elsőfokú ítélet, hogy a férj halálát követően az eltartott számára olyan új élethelyzet állt elő, amelynek sem a felperes, sem a felperes perben meghallgatott lánya nem volt tanúja. Az tehát, hogy a férj életében milyen szándékkal bírtak a szülők, a kereset érdemét illetően nem releváns. A háztartásbeli feleség számára a korábban az erős jellemű férje oldalán tapasztalt élethelyzet ugyanis nem hasonlítható össze azzal, amely a férje halálát követően állt elő.

Az eltartott ugyanis a felperes perbeli nyilatkozata szerint is mindig háztartásbeli volt, hivatalos ügyeit más intézte, így például azt sem tudta, hol van az Országos Takarékpénztár fiókja. A férje váratlan halálát követően 84 évesen maradt egyedül a 90-es évek közepétől betegségeivel küszködő, olykor kórházi ápolásra szoruló, az esetleges - nem bizonyított - albérleti díjak mellett is a szerződéskötéskor még az öregségi nyugdíjminimumot sem elérő jövedelemmel bíró eltartott, ezért helyzetét nyilvánvalóan és szükségképpen kénytelen volt felmérni, jövőjét illetően lehetőségeit számba venni.

Az ugyan nem vonható kétségbe, hogy anyaként mindkét gyermekét egyformán szerette, azonban csak az alperestől várhatta a részéről igényelt természetbeni tartás-gondozást, mégpedig a megszokott környezetében. A jövőjéről gondoskodott tehát ésszerűen akkor, amikor, közeli halállal nem fenyegető betegség hiányában, de kora és meglévő betegsége tudatában - számolva állapota esetleges romlásával, kiszolgáltatottságával, jövőbeni másokra utaltságával - a perbeli szerződés megkötése mellett döntött.

K. F-né tanú vallomásából megállapítható, hogy egyébként az eltartott a döntése miatt nyilvánvalóan gyötrődött, arról sírva számolt be a tanúnak, de felmérte a helyzetét, és hogy abban kire számíthat. A távol élő, vele leginkább telefonon kapcsolatot tartó felperes nem nyújthatta számára azt a biztonságot, mint amit a hosszú évek óta rendelkezésére álló alperes és családja. Peradat, hogy az eltartott férje is az alperest értesítette telefonon, ha feleségének orvosi segítségre volt szüksége, aki azonnal intézkedett. Az alperes állandóan szülei rendelkezésére állt, minden élethelyzetben biztonsággal számíthattak nemcsak rá, hanem teljes, öt tagú családjára. Az idős, **O. A.**, a felperes lányának tanúvallomása szerint is otthonukból szinte soha ki nem mozduló életet élő szülők számára az alperes és a családja folyamatos jelenléte, figyelme, az általuk teremtetett családi miliő, személyes törődésük a biztonságot jelentette.

A felperes azonban a perindítással mindezt figyelmen kívül hagyta, és édesanyja szerződéskötését csak saját szempontjából, öröklésre jogosult gyermekként és nem édesanyja akkori helyzetét reálisan felmérve értékelte, és úgy éli meg, mint akit édesanyja kitagadott, mindezt csak az alperes mesterkedésével vagy édesanyja cselekvőképtelen állapotával magyarázva.

A természetben nyújtott tartás különféle szolgáltatások összessége, amelyben a nyújtott dolgok, munka és pénz elemei keverednek. Az ítélkezési gyakorlat nem csupán a teljes, hanem az ún. részleges tartás fogalmát is ismeri, és ezért érvényesnek ismeri el az olyan szerződést is, amelynek a gondozás és ápolás jelentősebb eleme, mint a tartás anyagi fedezetének biztosítása, a saját jövedelemből, illetve vagyonból való eltartás. Csak a pusztán gondozás, gondviselés ellenében kötött szerződés nem érvényes. (BH.2004.280.) A szerződés érvényes akkor is, amikor a kötelezett csak az eltartott szükségleteinek egy részét biztosítja.

Az alperes által a szerződés 2. 3. 4. pontjaiban vállalt kötelezettség, szolgáltatás az édesanyja igényeihez igazodóan részben személyes gondoskodásban, részben anyagiakban volt teljesítendő, és arra az alperes és családja a per adatai szerint képes volt. Az pedig tény, hogy a néhai havi jövedelme a szerződéskötéskor 10.000 Ft körül volt, és özvegyi ellátása megállapítását követően is alig haladta meg a havi 30.000 Ft-ot. Ezért eltartása szükségszerűen igényelte az alperes rokkantnyugdíj és részmunkaidős munkabére részbeni igénybevételét is. Az alperes nyugdíj melletti részmunkaidős foglalkoztatását igazolta, jövedelme személyes meghallgatásakor a szükséges mértékben feltárásra került. Ennek azonban kizárólagos relevanciája csak a Ptk. 591. §-ában szabályozott, főszabályként pénzben teljesítendő életjáradéki szerződés esetén lenne. Ezért a felperes által e körben indítványozott bizonyítása is szükségtelen, annak mellőzése az elsőfokú bíróság részéről helyesen történt, ezért azt az ítéletábra is elutasítja.

A felperest a bizonyítási kötelezettség a keresetében érvényesített érvénytelenségi okok tekintetében terhelte. Ezért alkalmatlan bizonyítási eszköz az alperes tartásra való képessége tekintetében általa indítványozott orvos-szakértői bizonyítás. Nem kérdés ugyanis, hogy az alperes képes volt-e a vállalása teljesítésére, mert ténykérdés, hogy a felperes által hangsúlyozott egészségügyi állapota ellenére korábban, a műtétje előtti rosszabb egészségi állapotban is maradéktalanul ellátta szerződésben vállalt kötelezettségét, és mindenkor számíthatott a családja segítségére is. Ezért e bizonyítás mellőzése is helyesen történt az elsőfokú bíróság részéről, az indítványt, mint a jogvita elbírálásához szükségtelent, az ítélet tábla is elutasította.

Észlelte az ítélet tábla, hogy az elsőfokú bíróság ítélete indokolásában a Pp. 221. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezésnek annyiban nem tett eleget, hogy nem utalt minden általa mellőzött felperesi bizonyítási indítvány tekintetében a mellőzés indokaira. Tekintettel azonban arra, hogy az elutasítással az ítélet tábla is egyetértett, a fentiekben pótolta a mellőzés indokait.

A kifejtett indokok alapján az ítélet tábla az elsőfokú bíróság ítéletét a tényállás részbeni helyesbítésével, és a fellebbezésben előadottak miatt szükséges indokolásbeli kiegészítéssel a Pp. 253. § (2) bekezdés szerint helybenhagyta.

A fellebbezési eljárásban is pervesztes felperes a Pp. 239. § szerint alkalmazott

78. § (1) bekezdése alapján viselni tartozik az alperes 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés b) pontja és (5) bekezdése szerint számított fellebbezési eljárási költségét, valamint a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdés szerint az illetékfeljegyzési joga folytán állam által előlegezett fellebbezési illetéket.

D e b r e c e n, 2011. május hó 26. napján.

Süliné dr. Tózsér Erzsébet sk. a tanács elnöke, Dr. Kocsis Ottília sk. előadó bíró,
Dr. Veszprémy Zoltán sk. bíró

A kiadmány hitelül:

tisztviselő